

БОГДАНОВА ИННА МИХАЙЛОВНА. *Современные тенденции становления и развития личности будущего магистра социально-педагогической сферы.*

Актуальность исследования обусловлена изучением особенностей развития личностной мобилизованности будущих магистров социально-педагогической сферы. Понимание сущности указанного качества личности связано с волевой активностью как самонастроения на мобилизацию волевых усилий, эмоционального самонастроения на мобилизацию защитных и управленческих резервов организма, энергодейственности как самодетерминации на успешный результат деятельности. В ходе исследования установлены три базовых состояния подготовленности будущих магистров социально-педагогической сферы: пассивное, посредственное и оптимальное, а также три сопутствующих состояния – адаптивное, результативное и конструктивное. Результаты диагностики указанных состояний свидетельствуют о том, что большинство будущих магистров суммарно находятся на пассивном и посредственном уровне - 56%, на оптимальном – 44%.

Ключевые слова: личностная мобилизованность, состояние подготовленности будущих магистров социально-педагогической сферы.

BOGDANOVA INNA. *Modern tendencies of formation and personality of the future master degree of social- pedagogical sphere.*

The relevance of research is due to studies development of personal mobilization of future master degree in the social-pedagogical sphere. Understanding essence indication of quality with personality is connected with volitional activity as self-adjustment on mobilization of strong-willed efforts, emotional self-adjustment on mobilization of protective and administrative reserves of an organism, energy as self-determination on successful result of activity. In the course of the study, three basic the state of preparedness of the future master degree of the social-pedagogical sphere: passive, mediocre and optimum, and also three accompanying levels - adaptive, productive and constructive. The results of diagnostics of the state indicate that the majority of future master degree are generally at a passive and mediocre state -56%, at a productive – 44%.

Key words: personal mobilization, the state of preparedness of the future master degree of the social-pedagogical sphere.

УДК:378.091.322:364-42

Бутриновська У. П.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРУП САМОДОПОМОГИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті здійснено характеристику й визначено особливості явища самопомоги у студентському середовищі. У даному дослідженні представлено класифікацію груп самопомоги, основні засади та принципи діяльності, правила

організації їхньої роботи. Наведено найбільш відому типологію груп самопомоги. Обґрунтовано значення груп самопомоги та їхній позитивний вплив на студентів. Визначено основні труднощі та шляхи їх вирішення при формуванні груп самопомоги, виділено головні етапи створення груп самопомоги. Охарактеризовано фактори ефективності груп самопомоги.

Ключові слова: самопомога, групова психотерапія, самоактуалізація, зворотній зв'язок, групова динаміка.

Останнім часом найбільші дискусії у суспільстві та серед фахівців викликають загальне розуміння того, чим є сьогодні вища освіта, проблеми управління системою вищої освіти, управління на рівні закладів вищої освіти, забезпечення якості освіти, фінансування вищої освіти, питання доступу до неї, спеціальне регулювання для медичної, юридичної та педагогічної освіти, застосування нових технологій, глобальна і внутрішня конкуренція тощо.

Перехід до європейського рівня освіти є бажаною метою для вітчизняної вищої школи, яка у зв'язку з цим проводить на сучасному етапі низку кардинальних реформ. Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій ставить перед молодим поколінням ряд вимог, відповідність яким значно впливатиме на його майбутнє. Прогнозована вже в найближчому прийдешньому роботизація багатьох галузей виробництва спричинить зникнення великої кількості на сьогодні існуючих професій, тому на сьогодні гостро стоїть питання виховання людини нового типу – всесторонньо розвинутої, активної, комунікабельної, ініціативної та нестандартно мислячої. Саме тому неминучим процесом є введення інноваційних педагогічних методів в систему української освіти.

Оскільки ключовими рисами, необхідними для ефективного функціонування у нових реаліях, є насамперед особистісні риси та характеристики, то великого значення набуває введення в систему вищої освіти психологічних практик та методів [4, с. 12]. Організація та діяльність психологічних методів в системі освіти широко досліджені та висвітлені в ряді наукових робіт таких вчених, як: Н. Чепелева, А. Деркач, І. Дубровіної, Н. Євдокимової, П. Купки, А. Пожар, М. Рурик та ін..

Основними напрямками соціально-педагогічної роботи по передачі соціального досвіду молоді є наступні:

1. Створення сприятливих соціально-педагогічних умов в закладах освіти та соціального виховання.
2. Створення соціальних умов, здатних компенсувати неблагополучний соціальний досвід та неблагополучні умови життя молоді та їхніх сімей.
3. Профілактика та реабілітація дезадаптованих представників молодого покоління.
4. Проведення діагностики та консультування з молоддю групи ризику.
5. Організація спортивно-оздоровчої, дозвільної та інших видів діяльності молоді.
6. Консультування та спеціалізована допомога в професійному самовизначенні.
7. Робота з пропаганди здорового способу життя [2, с. 46].

До основних напрямів соціально-педагогічної діяльності, спрямованих на формування у студентів соціального досвіду також можна віднести соціальну адаптацію, соціальну профілактику, соціальну реабілітацію, соціально-культурну анімацію, соціальне обслуговування [5, с. 240]. Зупинимося на характеристиці цих напрямів.

Мало дослідженим на сьогодні залишаються питання організації, змісту та структури психологічного супроводу у вищій школі, зокрема питання діяльності психотерапевтичних груп.

Поняття «групова психотерапія» трактується в двох значеннях:

- «у більш вузькому – як використання групового методу з лікувальною метою, зазвичай для лікування різноманітних психічних розладів (клінічна групова психотерапія);

- в більш широкому – як психотерапевтичний метод, який використовує фактори групової динаміки для вирішення емоційних, особистісних, поведінкових проблем людей та для вдосконалення особистості» [3, с. 248].

Групова терапія запроваджена в практику психологічної допомоги у 1932 р. Я. Морено. Даним напрям розвивався достатньо динамічно, вже через десять років діяв журнал з групової психотерапії та професійна організація групових психотерапевтів. Групова терапія стала антитезою психоаналізу з його акцентом на хвороби, патології, завдяки відкриттю психотерапевтичного ефекту групи психотерапевтом став кожен її член. Сам Я. Морено зазначав, що поява групової психотерапії зумовлена недостатньою кількістю психотерапевтів та значною економією часу. Теорія Я. Морено орієнтована на проблеми здорових людей, на пробудження творчої активності, спонтанності [1].

Психотерапевтичні групи – це невеличкі тимчасові об'єднання людей під керівництвом психолога або соціального працівника, які мають спільну мету міжособистісного дослідження, особистісного зростання та саморозкриття. Робота в психотерапевтичній групі сприяє цілісному глибинному розвитку особистості, самоактуалізації здорової людини та прискоренню її психічного визрівання. Кожна група, залежно від мети має чітку ієрархічну структуру, яка може змінюватись в залежності від цілей психотерапії.

Разом з тим, варто розрізняти роботу в психотерапевтичних групах та груповий тренінг і роботу з групою. Відмінність полягає в рівні структурованості, адже при груповому тренінгу, який завжди сконцентрований на подоланні певних порушень поведінки жорстка структура необхідна, тоді як при груповій психотерапії йдеться про набуття емоційного досвіду, при цьому рівень структурованості доволі низький.

За способом реалізації цілей психотерапевтичні групи можна поділити на самопомогу, надання підтримки, психологічна просвіта, аналіз групового процесу, клінічну психотерапію.

Формування соціального досвіду особистості пов'язане з освоєнням молодою людиною гуманістичних цінностей, які в майбутньому дозволять їй стати справжнім суб'єктом свого життя, небайдужим до суспільства і соціокультурного простору його перебування .

Включення психологічної служби в систему освіти є необхідною інновацією на шляху до формування повноцінної особистості, здатної на усвідомлене прийняття базових цілей життєдіяльності в ході самостійного вибору поведінкових стратегій, здійснення всієї повноти індивідуальної відповідальності за скоєний вчинок. Одним із напрямів діяльності психологічної служби є застосування на практиці групової психотерапії, зокрема груп самодопомоги.

«Групи самодопомоги - це добровільні асоціації людей, які поділяють загальне бажання подолати психічні захворювання або іншим чином підвищити рівень когнітивного та емоційного самопочуття» [4, с.30]. Незважаючи на різні підходи, багато психосоціальних процесів в групах однакові і вони мають подібні зв'язки з фахівцями з психічного здоров'я.

Організація груп самодопомоги - це процес, за допомогою якого люди добровільно об'єднуються, щоб допомогти один одному вирішити спільні проблеми. В середині групи кожен її член отримує соціальну, емоційну чи інструментальну підтримку, що взаємно пропонується або надається особам з подібними проблемами.

Групи самодопомоги є підмножинами груп взаємодопомоги, що мають певну мету взаємодопомоги для задоволення загальної потреби, подолання загальних труднощів або проблеми, що негативно впливають на якість життя. Групи самодопомоги менш бюрократичні та працюють на більш низовому рівні.

На пострадянському просторі психотерапевтичні групи рідко використовуються в роботі психологічної служби вищої школи. За кордоном використання групової психотерапії поширена практика, зокрема і в навчальних закладах. Студенти мають можливість «пропрацювати» особисті проблеми, які могли б стати на заваді їхній ефективній діяльності в майбутньому.

Групи самодопомоги активно працюють у всьому світі. Вони різноманітні за своїми завданнями та формами діяльності. Найвідомішою є типологія, розроблена Леоном Леві, яка найбільше підходить для характеристики груп самодопомоги.

Групи самодопомоги можуть бути наступних типів:

Групи I типу займаються переважно контролем або корекцією поведінки і об'єднують в собі людей зі спільними проблемами, захворюваннями.

Приклади груп: АА, Анонімні азартні гравці і Анонімні батьки.

Групи II типу об'єднують людей, що знаходяться в загальних стресових ситуаціях, відповідно до яких їх можна розділити на підтипи.

Ці групи можуть фокусуватися на таких кризових ситуаціях, як зґвалтування, вбивство будь-ким дитини і виживання після спроби суїциду.

Приклади груп:

Групи III типу займаються так званими перехідними періодами життя, або переходом до нормального стану. Такі групи прагнуть швидше опанувати кризову ситуацію, ніж змінити статус своїх членів.

У роботі груп III типу беруть участь люди, які відчувають статево, расову, класову та інші види дискримінації.

Групи IV типу не мають будь-якої певної загальної проблеми, вони прагнуть до загальної самоактуалізації та підвищення особистої ефективності [2].

В групах самодопомоги діють правила і методи роботи, призначені для того, щоб структурувати бесіди і події в групі самодопомоги. Вони сприяють концентрації уваги на одній певній темі і індивідуальних бажаннях. Застосування цих методів і правил залежить від відповідної тематики групи самодопомоги. Так, наприклад, групи самодопомоги, зайняті в сфері людей із згубними пристрастями, часто використовують у своїй діяльності інші методи в порівнянні з групами з обміну особистим досвідом або групами людей з хронічними захворюваннями.

Групи самодопомоги особливо актуальні для тієї частини студентів, яка прагне до прийняття групою та страждає емоційним дискомфортом. Для вирішення більшості актуальних проблем сучасної молоді ефективно застосовувати групи самодопомоги.

На сучасному етапі розвитку людської цивілізації очевидним є той факт, що соціалізація молоді, разом із освітою і вихованням, є надзавданням сучасної педагогічної науки. «Процес соціалізації включає в себе безліч складових, серед яких є і соціальна адаптація - процес пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища» [1, с. 18].

Соціальний досвід у сфері соціальної педагогіки варто розглядати як основоположне поняття. Організована діяльність з передачі соціального досвіду становить суть педагогічного процесу. Соціальний досвід виступає більш широким поняттям відносно понять «зміст освіти» та «виховання». Для педагогів важливо визначити структуру та зміст соціального досвіду, оскільки від цього залежить наповнюваність змісту навчання і виховання. Аналізуючи роботи різних авторів, що займаються питаннями педагогіки, можна побачити різні точки зору на структуру, елементи, суть соціального досвіду.

До характеристик, які описують соціальний досвід, відносяться: матеріальна виробнича діяльність, соціальні відносини, художня практика, наукова практика (С. Е. Крапивенський); знання про світ, досвід здійснення способів діяльності, досвід здійснення творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення (В. В. Краєвський і П. Я. Лернер); досвід ставлення до природи, досвід організації життєдіяльності суспільства і людини (Н. Е. Щуркова); процес і результат взаємодії соціального суб'єкта із зовнішнім світом [2].

Основними напрямками соціально-педагогічної роботи по передачі соціального досвіду молоді є наступні:

1. Створення сприятливих соціально-педагогічних умов в закладах освіти та соціального виховання.
2. Створення соціальних умов, здатних компенсувати неблагополучний соціальний досвід та неблагополучні умови життя молоді та їхніх сімей.
3. Профілактика та реабілітація дезадаптованих представників молодого покоління.
4. Проведення діагностики та консультування з молоддю групи ризику.
5. Організація спортивно-оздоровчої, дозвільної та інших видів діяльності молоді.

6. Консультування та спеціалізована допомога в професійному самовизначенні.

7. Робота з пропаганди здорового способу життя.

Форми соціально-педагогічної діяльності по передачі соціального досвіду молоді достатньо різноманітні. Так, наприклад, в умовах молодіжного об'єднання ними можуть бути туристичні (походи, зleti, фестивалі, експедиції, орієнтування на місцевості та ін.), декоративно-прикладні (вишивання, в'язання, плетіння з бісеру та ін.), технічні (конструювання, моделювання техніки), фізкультурно-спортивне (естафети, змагання, зарядки та ін.) [2]. В умовах навчального закладу формами соціально-педагогічної діяльності по передачі соціального досвіду можуть виступати запровадження тимчасового самоврядування; проведення тренінгів групової взаємодії; організація музичних, поетичних, ліричних, літературних вечорів, тематичних дискотек, концертів, конкурсів. Формою профорієнтаційного напрямку передачі соціального досвіду молоді виступають екскурсії на підприємства, тестування та ін.

Серед основних принципів діяльності груп самопомоги розрізняють:

Принцип добровільності - всі члени беруть добровільну участь у групі самопомоги в зв'язку з особистими проблемами. Умовою для участі в одній з груп самопомоги окремих осіб є наявність власних, але схожих з іншими проблем, пов'язаних із захворюванням, інвалідністю, згубної залежністю або конфліктною психосоціальною ситуацією. Представництво у вигляді третіх осіб не допускається. Кожен учасник може припинити відвідування групи самопомоги, коли він сам забажає цього.

Принцип рівності - всі члени групи самопомоги наділені рівними правами і визначають стиль діяльності групи спільно. Напрямок діяльності групи, відкритість або закритість для нових членів, тематичні напрямки, що підлягають обговоренню, або активні дії - всі ці проблеми вирішуються групою спільно відповідно до принципів демократичності. Всі члени групи мають однакові права і обов'язки.

Принцип анонімності - теми, обговорювані в групі самопомоги, не виходять за межі групи і не повідомляються стороннім. Взаємна довіра є умовою хорошого співробітництва групи. Для того, щоб мати можливість відкрито і відверто обговорювати власну ситуацію, члени групи повинні бути впевнені в тому, що сказане ними залишиться внутрішнім секретом.

Принцип самопомоги - кожен член бере участь в групі самопомоги для того, щоб в першу чергу допомогти самому собі, а не іншим. Найчастіше виникають труднощі, коли хтось, виходячи зі своїх переконань або аналогічних переживань і їх успішного подолання в минулому, хоче надати допомогу іншим, не думаючи при цьому про себе. Такі «хороші поради», якими один з членів групи «перевантажує» інших, є проблематичними.

Принцип відповідальності - кожен учасник відповідає за себе, групу і розвиток подій в групі. Рішення щодо відповідності рішень, ситуацій, розвитку подій або бесід в групі своїм власним бажанням кожен приймає для себе сам. Тим самим кожен член групи самопомоги з усією активністю і відповідальністю вносить свій внесок в розвиток подій в групі і напрямок її діяльності. Кожен член

зобов'язаний повідомити іншим членам групи свою думку в разі виявлення ним відступу від відповідного напрямку в розвитку подій в групі. У подібному випадку учасники групи володіють загальними можливостями для зміни ситуації, що виникла.

Існує велике різноманіття напрямів соціально-педагогічної роботи, спрямованих на формування позитивного соціального досвіду в молоді. В умовах сьогодення метою соціальної педагогіки є створення оптимальних умов, які б забезпечували виховання гуманної, всебічно розвиненої особистості, здатної до адаптації, індивідуалізації та інтеграції в соціокультурному оточенні.

Таким чином, для вирішення більшості актуальних проблем сучасної молоді ефективно застосовувати групи самопомоги. В умовах сьогодення метою соціальної педагогіки є створення оптимальних умов, які б забезпечували виховання гуманної, всебічно розвиненої особистості, здатної до адаптації, індивідуалізації та інтеграції в соціокультурному оточенні.

Використана література:

1. Блягоз Н. Ш., Куприна Н. К. Группы самопомощи как инновационные формы социальной работы с населением // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.sociosphaera.com/publication/conference/2014/262/gruppy_samopomowi_kak_innovacionnye_formy_socialnoj_raboty_s_naseleniem/
2. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.
3. Группы самопомощи. Мини-руководство по организации // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gestaltclub.com/articles/obsaa-psihologia/2765-gruppy-samopomosi-mini-rukovodstvo-po-organizacii>
4. Группы само и взаимопомощи для людей, уязвимых к ВИЧ. — К.: МБФ «Международный Альянс по ВИЧ/СПИД в Украине», 2013. — 68 с.
5. Инициативы самопомощи – путь к сотрудничеству [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.db-is.net/index>.
6. Поддержка деятельности групп самопомощи [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.sekis.de/14>.

БУТРИНОВСКАЯ УЛЬЯНА ПЕТРОВНА. Особенности деятельности групп самопомощи в студенческой среде.

В статье осуществлено характеристику и определены особенности явления самопомощи в студенческой среде. В данном исследовании представлены классификация групп самопомощи, основные принципы и принципы деятельности, правила организации их работы. Приведено наиболее известную типологию групп самопомощи. Обосновано означение групп самопомощи и их положительное влияние на студентов. Определены основные трудности и пути их решения при формировании групп самопомощи, выделены основные этапы создания групп самопомощи. Охарактеризованы факторы эффективности групп самопомощи.

Ключевые слова: самопомощь, групповая психотерапия, самоактуализация, обратная связь, групповая динамика.

BUTRYNOVSKA ULIANA. *Features of activity of the self assistance group in the student environment.*

The article describes the characteristics of self-help phenomenon in the student's environment. This study presents the classification of self-help groups, the basic principles and principles of activity, and the rules for organizing their work. The most well-known typology of self-help groups is given. The importance of self-help groups and their positive impact on students is substantiated. The main difficulties and ways of their solution are defined in forming self-help groups, the main stages of creation of self-help groups are identified. Characterized efficiency factors of self-help groups.

Keywords: self-help, group psychotherapy, self-actualization, feedback, group dynamics

УДК 378.147:364-43

Вайнола Р.Х., Нарійчук М.Д.

МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У статті обґрунтовано сутність розвитку професійної самосвідомості фахівця в умовах вищого навчального закладу. Визначено особливості розвитку професійної самосвідомості майбутнього соціального працівника. Розвиток професійної самосвідомості розглянуто як зв'язок актуалізації позитивних сил зростання і розвитку особистості, її творчого потенціалу з духовно-моральним розвитком людини, її професійним саморозвитком. Надано характеристику складових професійної самосвідомості: усвідомлення норм, правил, структури своєї професії, порівняння себе з професіоналом даної галузі; бачення перспектив, векторів розвитку. Визначено та охарактеризовано види мотивації, що активізують процес розвитку професійної самосвідомості. Визначено три моделі розвитку професійної самосвідомості соціального працівника: адаптативну, конструктивну та креативну та надано їх характеристику. Виокремлено дві групи бар'єрів професійного саморозвитку соціального працівника: зовнішні та внутрішні, що охарактеризовані відповідно до впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Ключові слова: професійний розвиток; розвиток професійної самосвідомості; соціальний працівник; мотиви професійного саморозвитку; модель розвитку професійної самосвідомості; бар'єри професійного розвитку.

Сьогодні в центрі уваги системи освіти та виховання – особистість, розвиток її морально-етичної культури та професійних можливостей, створення відповідних умов для творчої самореалізації. Питання про роль особистості в процесі її професійного становлення завжди перебувало в центрі уваги прогресивної наукової думки, а основний шлях професійного вдосконалення